

mästaretjenster i de mindre städerna. Med undantag af tjenstgöringen i Senaten och Hofrätten, som hufvudsakligen lärer bestå i renskrifning, har alltså äfven den börjande juristen en praktik, som påkallar insigt och ansträngning. Men den, som väljer den s. k. kamerala sidan eller, hvilket här i landet är detsamma, ingår vid administrationen, får vanligen ett antal år sysselsätta sig uteslutande med renskrifning. Detta är fallet äfven med dem, som börja sin tjenstgöring vid någon expedition i Senaten, der ännu den första ordinarie befattningen sällan lärer gifva tillfälle till någon annan tjensteutöfning. Det är under sådane omständigheter ursäktligt, att den, som har råd dertill, låter den första bästa renskrifvare öfvertaga sitt tjensteåliggande och således egentligen blott har befattningen att bära konceptakterne från embetsrummet till renskrifvaren. Förhållandet är detsamma i Sverige med dem, som tjenstgöra i kollegierna. Man har derföre der väckt fråga om, att aflöna permanenta renskrifvare för kollegiernas behof. Vi känna icke huru dermed aflupit, men veta, att förslaget rönt motstånd af de högre embetsmännen, hvilka ansett renskrifningen vara en synnerligen bildande sysselsättning, emedan den ger de unga tillfälle att lära af de gamla – de sagde högre ställda. Sådane renskrifvare finnas anställda för vissa expeditioner i Senaten, men arbetet lärer räcka till äfven för de examninerade. Äfven utan all utläggning kan man förstå att vid en tjenstebefattning af anförd art insigt och skicklighet äro öfverflödiga ting, som dervid hvarken kunna förvärfvas eller ådagaläggas. När nu efter ett tiotal år eller mera, då anciennitet eller protektion fört en sådan tjensteman till någon plats, på hvilken dessa egenskaper kunna komma i fråga, måste man oftast märka, att de saknas; och orsaken dertill finner man då i dåliga universitetsstudier.

Vår tanke i saken är, att inga förberedande studier kunna hålla ut mot det förstörande i en såbeskaffad praktik. Utan att yrka, det embetsmannabildningen vid universitetet, sådan den är, är förträfflig, anse vi den tvärtom till förgång för vetenskapligheten redan lida af den eftergift, man visat fordringarne på minneskunskap, på ett vetande, som omfattar allt, hvad i embetsmannapraktiken kan förekomma. Men vi äro å andra sidan öfvertygade, att, vore denna bildning äfven den mest fulländade, den till följd af mensklige naturens art, endast undantagsvis skall visa någon frukt i högre insigt och skicklighet, så länge dessa i den tidigare embetsmannapraktiken icke krävas, än mindre kunna hos den unga tjenstemannen sökas och utgöra någon grund för hans befordran och fortkomst. Hvarje menskligt sträfvanne fordrar någon oppmuntran, och äfven de starkare karakterer, som förmå umbära denna, behöfva dock något utrymme för sin verksamhet.

J. V. S.

60 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1856

ACTA SOCIETATIS SCIENTIARUM FENNICÆ. TOM. IV FASCIC. II. HELSINGFORS 1856.

ÖFVERSIGT AF FINSKA VETENSKAPSSOCIETETENS FÖRHANDLINGAR. III. 1855-56. HELSINGFORS 1856.

Den förra af dessa skrifter, fjerde bandets 2:a häfte af Vetenskapsocietetens Handlingar, ehuru ett arbete för den lärda verlden innehåller

dock åtskilligt äfven för de olärda, våra läsare och oss. Det börjar med »Etnografiska skildringar af folken i det Ryska Amerika» på Tyska språket af Hr H. J. Holmberg. De folk, som här beskrivas, äro Thlinkither och Konjager. Båda dessa namn beteckna hela folkstammar, af hvilka den förra räknar två, den senare ända till tretton särskilda utgreningar. Herr Holmberg's skildringar äro dels en frukt af egen forskning och åskådning dels lånade från särskilda Ryska författare. De äro ledigt och enkelt skrifna och erbjuda i detta hänseende en rätt nöjsam läsning. Likväl förete dessa folk i karakter, seder och lefnadssätt icke något serdeles afvikande från de vilda polarfolkens art både i gamla och nya världen. Dock röjer sig hos dem släktkapen med Nordamerikas Indianer icke blott i yttre skapnad utan äfven i grymt och blodigt sinnelag, hvari de skilja sig från de fredliga och mildsinnta Samojederna m. fl. i Europa och Asien och från Amerikas Eskimoer, medan de af naturliga orsaker i lefnadssätt hafva mycket med dessa gemensamt. Isynnerhet utmärka sig Thlinkitherna genom en vidrig vildhet.

10

Häftet innehåller vidare ett vackert »Minnestal» öfver A. J. Sjögren af Lönnrot och en »Biografisk Notis» om Grefve C. G. Mannerheim af A. von Nordmann.

20

Af häftets innehåll nämna vi ännu särskildt: »Analyser af Finska Mineralier» I, och »Några bidrag till kännedom af Finlands Mineralier». Den förra af dessa artiklar beskriver analyser, verkställda på universitetets laboratorium under prof. Arppe's, den senare dylika gjorda under aflidne prof. von Bonsdorff's inseende, dessa nu meddelade ur hans efterlemnade papper af prof. Moberg. För öfrigt innehåller häftet afhandlingar af Hrr Woldstedt, Arppe, af Brunér, A. Nordenskiöld och Sucksdorff, väl icke genom ämnenas art, så vidt vi förstå, af någon utmärkande betydelse, men säkert hvar på sitt håll lemnande värderika bidrag till vetenskapens förkofran.

30

Med sannskyldigt nöje anmäla vi för våra läsare den senare skriften, »Öfversigten» af Societetens förhandlingar; ty denna öfversigt är numera icke blott en relation om sammanträdena upprepad ur Finl. Allm. Tidn., utan innehåller ett antal (18) intressanta afhandlingar och uppsatser, dels egna iakttagelser och reflexioner af särskilda Societetens ledamöter och andra inhemska författare, dels notiser om vetenskapliga företeelser i andra länder och framställningar af nutidens åsikter rörande särskilda vetenskapens frågor. I ett kort förord, som tillkännager denna förändring i planen för Öfversigterna, reserverar väl n. v. ständiga Sekreteraren, prof. Arppe, Societeten för all håg att vilja ikläda dessa framställningar någon annan »än en vetenskaplig, på egentlig popularisering, alldeles icke beräknad form». Men den läsande allmänheten behöfver alls icke låta afskräcka sig häraf. Häftets innehåll är verkligen så populärt, som begäras kan, och vi skulle icke tveka, att för vårt blad låna flera af dess uppsatser, om vi icke af andra skäl skulle anse det för obehörigt. Hvad i »formens» omvårdnad och popularitet ännu här och der felar, skall väl tiden medföra. Vi räkna till dessa koncessioner äfven en önskvärd förändring i Öfversigternas yttre, från det ståtliga kvartformatet nemligen till den modesta och populära oktavformen.

40

50

Bland häftets afhandlingar utmärka vi såsom för det stora flertalet läsare särdeles välkomna och lärorika prof. Bonsdorffs: »Hjertats verksamhet från fysiologins närvarande ståndpunkt» och »Om bildning af chylus och dess upptagande i tarmkanalen». Äfven den senare afhandlingen framställer, hvad i den förra redan rubriken ger tillkänna,

nutidens fysiologers åsigt i ämnet. Framställningen hade utan tvifvel kunnat vara en annan, om sådant icke skulle strida mot Societetens beslut. Rättvisa böra vi dock erkänna, att språket är för en uppsats i ett sådant ämne ovanligt fritt från fremmande konstord.

Man måste tillstå att fysiologin, isynnerhet djurfysiologin, på senare tider gjort öfverraskande framsteg, så mycket mera värderika, som de för det mesta grunda sig icke på hypoteser utan på den noggrannaste undersökning och erfarenhet. De arma djuren hafva väl vid dessa undersökningar fått, såsom det heter släppa skinnet till; men man glömmer detta för resultaten, hvilka icke blott äro egnade att tillfredsställa menliga vettgirigheten, utan äfven syfta att minska menliga eländet, emedan den nyare läkekonsten hufvudsakligen är bygd på dessa undersökningar af de inre organernas tillstånd och verksamhet under helsa och sjukdom. Undersökningsmetoden är icke heller alltid så grym som den låter; och vi hafva t. ex. hört, att de hundar, i hvilkas mage fransmannen Bernard undersökte födoämnenas förvandling, muntert hoppade omkring med sin välkorkade silfvertub, genom hvilken undersökaren på behaglig tid kunde ur magsäcken uttaga de förvandlade födoämnen, magsaft m. m.

Med förvåning betraktar man i sanning den utomordentliga verksamheten i denna inrättning som kallas organismen. Hvem ville t. ex. tro det, att magsäcken hos människan afsöndrar den saft, som tjänar till att upplösa och kemiskt förvandla de flesta födoämnen, magsaften, i så stor mängd, att den på 24 timmar afsöndrade saften väger 1/10 af hela kroppens vikt, således t. ex. 16 $\text{L}\frac{1}{2}$ i dygnet hos en person, som väger 8 $\text{L}\frac{1}{2}$! Blottad som undert. för tillfället är på nödigt bibliotek, skulle jag ansett uppgiften för ett tryckfel. Men då man på ett annat ställe läser, att den ur näringsämnen beredda saft, chylus (mjölksaften), som i förening med den i lymfatiska kärlen bildade saften, lympha, på ett dygn tillföres blodet, blifvit beräknad motsvara 1/4 à 1/6 af hela kroppens vikt, så tror man äfven på magsaftens starka afsättning. Och i det hela är det endast ovanan vid dessa beräkningar och uppgifter, som gör läsaren otrogen. Ty om någon säger oss, att magsaft afsättes 1/14 400 af kroppens vikt i minuten, så låter detta alls icke troligt. Också behöfver man icke befara, att hela kroppens massa på 10 dagar skulle passera magen i form af magsaft. Denna återgår i kemisk förening med födoämnen såsom mjölksaft till blodet och afsättes åter ifrån den likasom alla öfriga organismens produkter; – välbemerkt dock, att, såsom bekant, icke samma materie jemnt cirkulerar, utan någon del afgår, för att genom födan och inandningen ersättas.

Intressant är äfven Hr J. H. Holmbergs meddelande om »En geologisk företeelse i Karelen». Vid pröfningen af en kanal mellan sjöarne Höytiäinen och Pyhäselkä, har man nemligen i en skogsbevuxen sandås på 4 alnars djup påträffat ett torflager, som innehåller dels liggande björkstammar, dels på sin rot stående videstammar. Sådane företeelser äro i andra länder, der yngre geologiska formationer finnas, väl vanliga, men i Finland sällsynta; och torde detta fynd här vara det enda i sitt slag, emedan man väl i de flesta af mossor och kärr kan påfinna spår af en förgången trädvegetation, men ingenstädes lär funnit hela torflagret betäckt med nya jordlager. Vi våga dock härom ingenting påstå, emedan äfven det ringa, som blifvet på detta fält iakttaget, här i landet icke offentliggöres. Hr H. förklarar fenomenet genom de på senare tider allmännare antagna landhöjningarne och sänkningarne. Han anser björkarne hafva ditförts af vattnet på den tid, då båda sjöarne voro förenade, hvarefter landet höjt sig, torflagret

bildats och viden fattat rot. Sedan har denna landsträcka åter sjunkit under vattnet, så djupt, att hela sandlagret uppstått, och så åter stigit till åsens nuvarande höjd öfver vattenytan. Om dessa förklaringar kan man såsom om många andra i geologin säga: för Vår Herre är ingenting omöjligt; men det är dock tillåtet att vänta på några enklare. Ännu för 10 år tillbaka vågade man knappt tvifla på den stora »rullstensfloden», som hade Berzelius sjelf till försvarare. Nu läser ingen mera tro på densamma. Nuförtiden måste man deremot tro, att reflorna i våra berg förorsakats af glacierer, och man får förena denna istid bäst man vill med den tropiska tid, då palmerna vexte, elefanten betade och hyenor vrålade i granskapet af polarcirkeln. 10

Flera andra intressanta saker finnas att ur denna bok lära. Den slutar med en utmärkt väl skrifven »Årsberättelse» af sekreteraren. I densamma ingå korta lefnadsbeteckningar öfver Societetens hädangångna ledamöter, D:r Carl Lundahl och Statsrådet Carl Gustaf Tavaststjerna, båda i sin korthet verkligen mästerliga, den förra isynnerhet genomandad af en värma, som synbarligen är vänskapens, men som förskönar teckningen, utan att besticka omdömet. Vi kunna icke neka oss nöjet låna följande profstycken. 20

»Men oakadt hans sinne äfven i allmänhet var tillgängligt och öppet för allt skönt i konsten och naturen, oakadt hans hjerta var känsligt och varmt och hans andliga verksamhet företrädesvis upptagen af själen förädlade sysselsättningar, kunde han dock ej tillkämpa sig detta sinneslugn, denna jemnvigt i känsla och tanke, denna på en djup öfvertygelse grundade karaktersfasthet, som utgöra – eller borde utgöra – vetenskapens och en sann bildnings väsentligaste frukter. Likasom hans kropp var nedtyngd af en förtidig sjuklighet, så var äfven hela hans inre varelse utan styrka och spänstighet, bruten och söndersplittrad redan i en ålder, då eljest lifvet först begynner framstå för mannen i sin fulla betydelse». 30

Man har i Sverige gått så långt i artighet, att man tillagt skriftstäl- larens här i Finland språk »precision och elegans». Strofer, sådane som den anförda, närma sig verkligen dertill. Om precision kan icke blifva fråga, der språket icke har att uttrycka manliga, skarpt bestämda tankar. Äfven ordet elegans nyttjas om sådant, som icke blott intager genom yttre form och färg, utan tillika har någon enkelhet och soliditet, inre fasthet. Konsten af skrifva ett sådant språk, hvilket framstår som en sjelffallen skön form för ett sannt och skönt innehåll, är något annat än språkvirtuositeten, konsten att i väl svarfvade fraser säga ingenting, eller att i dem dölja en platthet eller blott att väl komma ifrån något, som borde sägas. Det är icke utan, att icke denna senare konst blifvit i den inhemska litteraturen odlad; och att den funnit sina beundrare är lika gifvet, som att en tonkonstmakares prestationer af samma art finna sina. 40

Vi tillägga ännu följande utdrag både för den tecknade personlighets skuld och teckningens.

»Det var genom dessa sina vetenskapliga arbeten¹, statsrådet Tavaststjerna egde rättmätiga anspråk på en plats i Finska Vetenskaps societeten, hvilken äfven kallade honom till ledamot i sin 50

¹ Föreläsningar i Topografien Sthlm 1807. Lärobok i Landtmätningen H:fors 1843. *Algebrans Elementer af Lacroix*. Öfversättning. Åbo 1827. Tvenne uppsatser i Krigsvetenskaps akademins Handlingar och *Om Proportionalaxlar* i Vet. Societets Akter. Red.

fysiskmatematiska sektion».

»En lefnad, tillbragt under så mångfaldiga praktiska befattningar och lärda sysselsättningar, hvars fulla mognad dessutom infaller på en tid, då fäderneslandet genomgick den betydelsefullaste kris i sin historie, skulle säkert lemna tillfälle till en i flera afseenden lärorik biografisk teckning. En sådan kan jag här dock icke framlägga, till en del visserligen af brist på nådigt material, men hufvudsakligen derföre, att den hädangångnes verksamhet, så aktningsvärd den ock var, hvarken för vetenskapen eller Finska Vetenskaps societeten var af någon större vigt och betydelse. Statsrådet Tavaststjerna hörde till de *embetsmän*, hvilka, lifvade af kärlek till vetande och kunskap och utrustade med förmåga för vetenskapliga forskningar, kunnat vinna namn af *vetenskapsmän*, om ej en öfvervägande böjelse och andra omständigheter inledt dem på en annan, lika hedrande och måhända mera säker verksamhetsbana. Särskildt bör Vetenskaps societeten dock ihågkomma den välvilja statsrådet Tavaststjerna städse hyste för detta samfund, hvars Ordförande han äfven var 1844–45, det uppmärksamma deltagande, hvarmed han följde med dess förhandlingar, den oförtrutet, hvarmed han intill sin lefnads senaste afton besökte dess sammanträden. – Den flärdlösa humaniteten i hans väsende, hans gedigna bildning, förhöjd af en skiftesrik lefnads långa erfarenhet, i förening med hans behagliga meddelsamhet, gjorde hans person älskad, hans umgänge lärorikt för alla, som stodo i närmare beröring med honom».

J. V. S.

SUOMI TIDSKRIFT I FOSTERLÄNDSKA ÄMNEN. H:FORS 1856.

30 Åter har en årgång, den femtonde, af denna Tidskrift sett dagen. »Gudarne äro afundsjuka» hette det hos de gamle, och man ville med detta uttryck erinra hvar och en att behålla sin lycka för sig. Det kan också aldrig vara värdt, att glädas alltför skrytsamt. Men all glädje kan man dock icke heller förvisa, när man är vittne till denna sega ihärdighet, hvarmed hvarje bättre företag här i landet bedrifves. Ty detta lofvar en framtid och lemna åt denna framtid ett exempel till efterföljd.

40 Det första, som i denna årgång möter läsaren är en uppsats af Hr Ahlqvist om Estlands nyaste litteratur: »*Wiron nykyisemmästä kirjallisuudesta*».

Mer än väl behöfdes här i landet en sådan öfversigt af sträfvandena för syskonspråkets kultur. Namnen *Rosenplänter*, *Masing*, *Fählmann*, *Ahrens* hafva väl varit kända såsom betecknande de förnämsta arbetarna för en Estnisk litteratur, men hvad de hvar för sig verkat, och huru långt arbetet för denna litteratur framskridit, det har varit den Finska läseverlden temligen obekant. Detta arbete, ehuru senare börjadt, än det likartade för Finskan, frambragte dock tidigare försök att grammatikaliskt regelbinda skriftspråket, och äfven inom detta sekel gick Estland förut i nyvaknad lifligare intresse för språkets grammatikaliska utredning och dess användande i skrift.

50 Såsom den första Esthniska språklära af något värde nämnes: *Grammatica Esthonica brevis, perspicua tamen methodo ad dialectum Revaliensem edita* af Johannes Hornung tryckt i Riga 1693. Samma Hornung anses genom utgifvandet af katekes och psalmbok hafva stadgat Estniska skriftspråket. Kort förut 1686 hade Nya Testamentet

blifvit till Esthniskan öfversatt. År 1739 utkom på detta språk hela Bibeln, under fleras medverkan utgifven af Thor Helle. I öfrigt äro från denna tid bekanta en Finne Forselius, Gutzleff och Hupel.

Rosentplänter började 1813 utgifvandet af sina »Beyträge zur genaueren Kenntniss der eshnischen Sprache», af hvilka till 1832 tjugu häften utkommo. Nära samtidigt med Rosenplänter uppträdde Masing och från denna tid kan man räkna de återlifvade bemödandena för språkets och den inhemska litteraturens utveckling. Vi förbigå uppräknandet af de många, hvilka isynnerhet i Rosenplänter's journal mer eller mindre lyckligt uppträdde. Hvad genom deras och åtskilliga andras främst Fählmanns senare bemödanden åstadskommits, förtjenar visserligen att högt uppskattas. Men frukterna hafva dock hittills varit jembörelsevis ringa, om man uppskattar dem efter de rättvisa fordringarne på, hvad en nationallitteratur bör vara. Äfven det 1838 i Dorpat inrättade sällskapet: »Die gelehrte Estnische Gesellschaft» har icke förmått afgörande verka för Esthniska litteraturens förkofran. Med glädje finner man, att ehuru, hvad som för Finska språket och litteraturen kunnat åstadkommas, icke är betydligt, detta ringa dock står vida öfver allt det, som skett i Esthland.

Likväl röjer sig den hastigare fortgången i Finska språkets kultur egentligen blott i det formela, i språklärans utredning och språkets behandling, hvaremot här litteraturen för det mesta består af öfversättningar, under nästan total saknad af originalprodukter – om man undantager de Finska tidningarne. Det Finska skriftspråkets lättare och säkrare utbildning, torde hufvuksakligen kunna tillskrifvas det lyckliga förhållande, att här folksången blifvit i sådan rikedom bevarad. Af naturliga orsaker är Estniska litteraturen nästan helt och hållet inskränkt till skrifter för folket; men på detta gebit hafva flera författare uppträdt, såsom det ur de af Hr Ahlqvist anförda prof vill synas, med icke ringa talang och lycka. Djerfvare i sina förhoppningar för framtiden, har man här till Finskan öfversatt ett och annat ur den litteratur, som fordrar mera bildade läsare; men dessa försök hafva betydelsen hellre af profstycken i språkets användande, än af en Finsk litteratur för de bildade samhällsklasserna. De Estniska författarna hafva deremot för folket producerat sådant, hvars skönhet äfven den mera bildade måste erkänna, och hvaraf hvar och en kan njuta som eger sinner för och smak i litteraturen. Denna väg är utan tvifvel den lyckligare valda af de båda. Orsaken dertill, att den af de Estniska författarna blifvit beträdd och kunnat beträdas, är otvifvelaktigt den, att Östersjöprovinserna redan länge egt en vida rikare inhemska Tysk litteratur, än den Svenska litteraturen i Finland, och att derföre både hos vetenskapsmän och litteratörer författareförmågan och författaretalangen är mera vanlig och utbildad, än hos de litterärt bildade här i Finland. Man har redan länge anmärkt, att isynnerhet prestaståndet i Östersjöprovinserna utmärkt sig genom vetenskapliga och litterära sträfvanden. Detta kommer sig af den mera vetenskapliga rigtningen äfven i embetsmannastudierna vid Dorpats i Tysk anda inrättade universitet, och af den nära beröringen med det mångaskrifvande Tyskland – om hvilket förhållande vi i första artikeln i detta nummer talat. Men vi skulle tro, att äfven presterskapets yttre läge der är för vetenskapliga och litterära sysselsättningar vida gynsamare, än här i Finland. Der finnas nemligen icke dessa små eländiga prestgäll, hvilkas innehafvare lefva i en ständig kamp att blott vinna lifvets outhärligaste nödortf; icke heller dessa omåttligt stora pastorater, som endast utgöra en lockmat för begäret efter vällefnd och vinningslystnaden

10

20

30

40

50

eller en nödtvungen tillflykt för utarmade och förarbetade skolmän. Om vi icke misstaga oss, är äfven prestadjunktsväsendet i Östersjöprovinserna inskränkt till, hvad det vara borde, en verklig hjälp för den sjuklige eller orklöse. Den, som der egnar sig åt prestakallet, har vanligen att genast motse en tryggad måttlig utkomst i en församling, icke folkrikare, än att han verkligen kan hafva någon vård om densamma, utan att ega någon lockelse att öfvergifva den. Fri från näringsomsorger under sina verksamaste år, och äfven af den vida strängarne seden afhållen från att söka ovärdiga förströelser eller
 10 öfverlemna sig åt vinstgifvande företag¹, kan han skänka sina från tjenstegöromålen lediga stunder åt den sysselsättning, som utan tvifvel bäst anstår en andlig, och till hvilken han från universitetet medfört väckelse, åt studier och författareskap.

Såväl Rosenplänter († 1846) som Masing († 1832) voro prester, hvilket kall äfven flertalet af dem, som arbetat för Estniska språket och litteraturen, synes hafva beklädt. Fählmann deremot († 1850) var läkare och mot slutet af sitt lif Lektor i Estniskan vid universitetet i Dorpat. Dessa tre voro alla språkforskare, men arbetade tillika för Estniska litteraturen, isynnerhet folklitteraturen, dels genom öfversättningar dels genom egna skrifter. Fählmann, hvilken samlade sagor och
 20 sånger ur folkets mun, uppträdde såsom originalförfattare äfven i bunden stil. I båda hänseenden går den ännu lefvande Fredrik Kreuzwald i hans fotspår. Äldre ansedda författare på vers och prosa äro von Frey, v. Luce, v. Willman och Winkler. Såsom en högst originel och snillrik författare af sånger och berättelser för folket framstår grefve Petter von Manteuffel, ur hvars skrift, *Willem Nawi ello-päwäd* vi nedan skola lemna ett utdrag.

Såsom bekant, befriades allmogen i Östersjöprovinserna ur lifegenskapen af Kejsar Alexander I, hvars namn, såsom Hr Ahlqvist berättar,
 30 i folkets mun verkligen lever med epitetet »den välsignade». Naturligtvis kunde den befriade bonden icke tillika erhålla egen jord, emedan denna helt och hållet är i adelns händer. Man har långa år bortåt hört anföras, att i följd häraf allmogens belägenhet skulle vara sämre nu, än under lifesegenskapens tider. Emellertid firar bonden med andakt minnesdagen af sin befrielse: och, såsom det berättats, skola de ömsesidiga svårigheterna i det nya förhållandet hafva förmått adeln till det beslut, att lemna jord till arfvegods åt bönderna mot en stadgad jordränta, emedan man insett, att för jordbruket eljest icke finnes någon förkofran. Om detta rykte är grundadt, känne vi icke; men det
 40 är lätt insett, att omständigheternas tvång förr eller senare skall framkalla en sådan förändring eller åtminstone föranleda fasta, på längre tid afslutade jordarrenden.

Mindre känt torde det vara, att i Estland och Liffland, till följd af anförda Kejsarliga påbud, som frigjorde folket, folkskolor finnas i alla församlingar, äfven i enskilda byar, och än mer, att prester och underdomare äro förpligtade att utfärda alla sådane handlingar (protokoller, betyg m. m.), som röra Estniska allmogen, på Estniska språket. Huru förunderligt och vittnande för fördomens och den andliga tröghetens makt, att yrkandet på ett dylikt förhållande i Finland här
 50 ännu träffar vedersakare!

Herr Ahlqvist's med god kritik och på en nitid Finska skrifna afhandling bör vara en välkommen gåfva för alla, som hysa någon

¹ Kortspelande och supande eller bränvinsbrännande och bränvin försäljande prester torde i Östersjöprovinserna föga förekomma.

kärlek för Finskt språk och Finsk litteratur, ty det kan för dem icke vara annat än glädjande, att lära känna de allvarliga bemödanden, som söderom Finska viken varit verksamma att upplyfta den der bosatta Finska stammen till någon bildning och sjelfkänsla.

En särskild förtjenst hafva de talrika utdragen ur Estniska författares skrifter. De skola kanske medföra äfven det gagn, Hr A. åsyftat, att tjena till en läsebok för dem, som vilja lära sig förstå Estnisk skrift; men de skänka också genom den åtföljande Finska öfversättningen hvarje läsare fördelen och nöjet af någon bekantskap med de särskilda författarna.

De öfriga artiklarne i årgången äro; *Bidrag till teckningen af tillståndet i Finland i medlet af 1600-talet*, meddelade af F. J. Rabbe; *Hirvenampujat yhdeksessä runomuksessa, Johan Ludvig Runebergin*, öfversättning af Malachias Costiander; *Om en religiös rörelse i södra Österbotten på 1700-talet* af J. O. J. Rancken och *Odyseen vastaanotto Faiakilaisten saarella* öfversättning af Lönnrot.

Hr Rabbe meddelar sex embetsberättelser af Pehr Brahe, landshöfdingarne von der Linde, Creutz och Törneskiöld, alla dessa handlingar förut tryckta. De hafva alla sitt stora intresse för kändedomen om Finlands tillstånd på ifrågavarande tid, och måtte i detta hänseende utmärka sig framför det stora antalet dylika akter, då Hr R. ansett dem förtjenta af att åter tryckas.

Hr Rancke's uppsats redogör för en hittills föga känd, men, som det synes, också föga utbredd och i sina verkningar jemförelsevis obetydlig pietistisk eller rättare mysticistisk religiös rörelse i landet. Högst märklig är den likväl såsom ett bland de mest framstående bevis på, huru mycket som rör sig på djupet, hos den stora massan, hvarom ministrar och biskoppar lika litet som filosofin drömmar. Eller hvem skulle väl tro, att våra Finska bönder och bondqvinnor någonsin befattat sig med icke blott Böhme, utan Gichtel, Überfeld, Römeling, Johannes a Cruce, Pordage, Pierre Poiret, M:me de la Mothe Guyon o. s. v. med mystiker och svärmare från olika tider och från alla Europa's landsändar, med personer och skrifter, hvilkas namn och titlar till största delen äro sagde ministrar och biskoppar lika obekanta som de äro det för oss. Hvem skulle tro, att Finska bönder bråkat med att öfversätta, andra med att å flera hundra ark afskrifva öfversättningar af anförda författares och författarinnors skrifter och angående dessas innehåll föra en liflig korrespondens? Det är sannerligen otroligt; och dock torde der i de djupa lagren föregå än otroligare ting. Till och med historiens öga kan sällan följa dessa rörelser. Men då ett nytt tidskrifte är moget att framfödas, och då representanterna i de öfra lagren af den oemotståndiga strömmen föras som spånor för vinden, då sätter sig forskaren ned och begrundar, hvarifrån allt detta kommit, hvari det har sin rot; och decennier förgå under forskningen, utan att den dock alltid kan tränga till sakernas botten, till den förutgående, tysta, ofta blott genom en tillfällighet uppdagade utvecklingen.

Herr Ranken, hvilken det lyckats öfverkomma ett stort antal manuskripter, troligen de enda minnesmärken af de rörelser, han beskriver, synes öfverhufvud med en historikers lugn och oväld hafva uppfattat arten och betydelsen af desamma. Det hade varit önskligt, att han icke från detta betraktelsesätt gjort något afsteg på det teologiska eller rättare kyrkliga gebitet. Ty det hörde säkert icke till hans åligganden, att mota in folket på »den enda, smala stigen», den bestående kyrkans, »som förer till målet». Det är sannerligen icke blott bristande nit i detta inmotande, som föranleder afvikandet på villosti-

gar, utan all tids historie vittnar, att der ett sådant fösande är allt, som begäres, det sannt kristliga nitet och väsendet går förloradt, och att det är hufvudsakligen såsom en följd deraf afvikelserna på hvarjehanda »villlostigar» förekomma.

10 Hr Costianders öfversättning af *Elgskyttarne* har, såsom vi skulle tro, redan många är varit på väg till offentligheten. Den hörer äfven den på sitt sätt till det tysta lifvet. Ty det må väl anses sålunda, att en fattig, undangömd sockneskolmästare sysselsätter sig med, att åt Finska folket och dess kultur vinna en bland Finlands största skalds förnämsta
10 dikter. Vi kunna icke ingå i någon speciel pröfning af öfversättningens företräden och brister, hvartill vi hvarken ega tid eller håg. Man kan också vara öfvertygad, att densamma i formelt hänseende är otadelig, emedan den i Finska litteratursällskapet blifvit granskad af de mest kompetenta domare i denna väg, landet eger, och torde hafva att tacka denna granskning för en dryg del af sitt närvarande skick.

Än mera passivt måste naturligtvis vår kritik förhålla sig till Lönnrots öfversättning ur *Odysseen*. Vår bekännelse i detta fall kan vara likgiltig; men vi böra kanske dock icke dölja, att den på
20 stafvelsernas kvantitet bygda, nu gällande Finska metriken för vårt öra gör versen tung redan i hexametern, än mer i de lyriska versformerna. Hvad Hr Ahlqvist i ofvan anmälda afhandling säger om den Estniska moderna poesin, förefaller oss – kanske i följd af detta blott individuela tycke – högst märkeligt. I det nemligen Hr A. anmärker, att den Estniska poesin, utan att någonsin hafva kommit på att bråka med den stora striden mellan kvantitet och accent rättar sig efter accenten, tillägger han helt öppenhetigt, att han icke kan afgöra, om detta »sker med rätt eller orätt». Ett sådant tillstånd af en sådan man som Hr Ahlqvist saknar i sanning icke sin betydenhet. Han har genom flera
30 både öfversättningar och egna dikter väl vitsordat sin poetiska kallelse. Han har härvid sjelf pligtmässigt iakttagit den stadgade kvantitetsläran. Men han torde bäst hafva pröfvat, hvilket band denna lära lägger på diktformen och diktaren, som för dess iakttagande måste öfvergå till en helt annan tonskala, än det dagliga prosaiska språkets. Har Hr A. skäl att tveka i valet vid den Estniska poesin, har han det otvifvelaktigt äfven vid den Finska.

Äfven med mindre insigt och ett mindre bildadt öra kan man verkligen blifva tveksam, då man läser en så lätt och ledig vers, som följande af grefve Manteuffel.

40 »Sirise, sirise, sirbikenne,
Kolise, kolise köwwer raud!
Kelle sirb nüüd ette jouab,
Sille wasto piegmees souab.

Kassime hergeste koio pole,
Lähhäme lauldes läbbi metsa.
Kelle heäl seäl selgest kostab,
Selle' peigmees mütsi ostab.

50 Jouame joakstes soia sauna,
Wihakke wottab viimse tolmo.
Illusan hiigavad lahtid juuksed,
Parremad paistavad punnased polled».

Sirise, sirise sirppikäinen,
 Kolise, kolise kovera rauta!
 Kenen sirppi nyt etemmäks joutau,
 Sille sulhanen vastaan soutaa.

Riennämme kiireesti kodon puoleen,
 Menemme laulaen läpi metsän.
 Kenen ääni siellä selkeästi vastaa,
 Sille sulhanen myssyn ostaa.

Joudumme juosten lämpymään saunaa,
 Wastanen ottaa viimeisen tomun,
 Kauniimmasti kiiltävät irtanaiset hiukset,
 Paremmin paistavat punaset posket.

10

Kanske skall i framtiden en ny sång gifva en ny regel, som metriken ur den får utleta. Att taga regeln för framtiden ur fornsången, såsom nu sker, torde gifva så mycket mindre säkerhet, som enligt denna regel fornsången sjelf fått ett tonfall för sången, ett annat för metriken. Davids psalmer t. o. m. Pindari sånger stå ännu regellösa; och äfven Eddans vers är utan lag.

20

Vi tillägga för läsarens nöje en öfversättning ur grefve Manteuffells omnämnda skrift *Willem Nawi ello-päwad*. Den är en tendensskrift mot bränvinets missbruk. Början, som Hr Ahlqvist meddelat, och som blifvit aftryckt i Suometar, är icke blott rolig utan i vår tanke med utomordentlig talang sammanskrifven, betydelsefull och målande. För dess rätta förstånd bör man veta, att i Estland adeln har bränvinsbränningsrättigheten och på sina gods vid landsvägen har ståtliga krogar, i sitt slag vida bättre bygda än kyrkorna.

30

»Under de varma sommardagarne vexte flugorna till sådan mängd, att ingen menniska för dem fick ro. Herrgårdsbyggnaden på Kerpis låg mot söder, och då någon dörr öppnades, flögo de in till hundratal. De hade då sin fröjd i salen och gjorde hvarjehanda öfvervåld. Redan i tidigt om morgonen, då kaffebordet ställdes i ordning, kommo de dit i hopar, såsom hade alltsamman blifvit framsatt för deras räkning, och undersökte, hvad på bordet fanns. Var allt icke i lag, så skrufvade de på hufvudet med framtasarna, slätade med bakbenen sina vingar, skuttade till och flögo rakt upp på hvetbrödsbullan, mumsade ett par munsbitar, hoppade sedan upp på kanten af kaffekoppen och drucko litet kaffe på saken, alldeles som andra kloka menniskor, försäkrande hvarandra, att man dock sålunda bäst fick det torra hvetebrödet att gå ned. Flugor funnos också, som med ens ville tömma hela kaffekoppen, men föllo in och drunknade; de voro de unga, som icke lydde de gamles råd och lärdom: att öfverdrifna begär medföra en ömklig ändalykt. Lika näsvisa voro de vid middagsbordet. Den mat fanns icke, på hvilken de icke traskade kring. Gamla herrn var isynnerhet illa deran med dem. Ty i hopen funnos några erkeskälmar, som hittade på allehanda konster att oroa honom. Gamla herrn hade kalt hufvud, på hvilket blott ett och annat grått hårstrå återstod af den fordna herrligheten. Här slog de jemnt ned; den ena for den andra kom, och fåfängt smällde den gamla herrn efter dem och strök sig med handen öfver hjessan. Likväl skulle han kunnat sålunda något hjälpa sig, om han icke haft vanan att sofva middag. Ty då kommo

40

50

flugorna i dussintal utan all fruktan. Nu kom en af skalkarna flygande derifrån, satte sig bland den öfriga svärmen på bordet, lyftade än på ena foten, än på den andra och kunde för skratt icke få fram ett ord. 'Säg, hvad har hänt?' frågade de andra. 'Jo, jag satt på väggen bredvid soffan och väntade, tills gamla herrns ögon så sakteligen tillslötos; då flög jag på hans näsa, hukade ned och märkte den med en svart fläck'. Alla skrattade ur full hals och flaksade med vingarne. 'Med sin breda labb smällde han till och var på väg att slå ihjäl mig; men jag slank behändigt undan och slaget träffade blott hans egen höga näsa'. Åter allmän glädje! – En annan fluga berättade: 'När han rätt somnat och ligger med öppen mun, då kan man företaga sig, hvad man vill med honom. Hårom dagen, då måltiden redan var slutad, stack ännu matlukt i näsan på mig. Jag följde den ini hans källare, dit han stoppat maten, och hittade ännu några smulor mellan hans tänder; men mörkt var der, så att man hade svårt att få reda på någonting; och så började hundarne morra i hans näsa, så att jag fick lof att laga mig bort ur källarn. Men fastän jag sålunda verkligen var på snatterivägar, försökte han likväl icke att taga fast mig'. – Nu beslöt hela svärmen att börja med kapplöpningarne och brottandet. 'Låt oss bege oss på gamla herrns skalliga hjessa', sade de, 'den är slät och präktig, så man icke stöter sig, när man faller'.

Men en vacker afton begofvo herrn och frun med barnen ut att spatsera. Unga herrn råkade då hitta på en vacker röd, hvitspräcklig svamp, som han visade fadren. Denne tog svampen af honom och sade: 'den är förgiftig, och man bör akta sig för sådane; men jag vet väl, hvad jag skall göra med den'. Morgonen derpå, sedan kaffebordet blifvit afdukadt, begärde herrn en talrik och en sked. Han kramade sönder svampen, gjöt litet vatten deröfver, strödde socker på anrättningen och lät den stå kvar på bordet. Då nu flugorna sågo talricken, sade de sinsemellan: 'låt oss litet smaka på den nya rätten!' Snart var en mängd församlad. De flesta spatserade först varsamt kring bräddarne; men då de sågo, att några redan begärligt snaskade i sig, närmade sig den ena efter den andra och följde exemplet. De, som ätit sitt lystmäta, tumlade genast ned i talricken; andra förmådde ännu krypa upp på brädden och föllo der; några flögo ned på bordet, gjorde några raglande steg, men ramlade snart ikull och uppgåfvo andan. Flög så en, som ansågs för en vis man bland flugorna och trodde sig vara det, ned från väggen. Då denne såg en annan fluga sprattlande ligga på rygg, gick han närmare, stötte med trynet kamraten i sidan och sade: 'är väl detta flugolor, att så der ligga på rygg; stig upp din slyngel!' Men den tilltalade surrade blott svagt till och låg, der han låg. Nu raglade en annan den vise till mötes, och denne frågade: 'hvad går åt dig? Du var ju förr alltid qvick på foten!' – 'Jo jag ville också smaka på den nya anrättningen, men råkade taga för mycket till bästa. Nu känner jag qväljningar; det går omkring i hufvudet på mig, och benena böra icke – men anrättningen, den var dock god och behaglig'. Jag måste väl ändå se till, huru det med den hänger ihop, tänkte den vise i sitt sinne, jag vet nog att akta mig för öfverflödig njutning deraf. Han flög på talricken, tog sig en klung, flög tillbaka på bordet och sade de öfriga: 'ser ni nu! hvad verkade det väl? Det gjorde mig blott raskare; se hur jag hoppar och svänger på vingarne; jag kan väl tåla en klunk till!' Han gjorde så, och kröp sedan upp på talricksbrädden. 'Det var dock för litet', tänkte han, 'jag längtar verkligen efter litet

mera. Bäst att vända om och stilla detta begär'. Der blef han. Begäret släcktes först med lifvet. – En annan fluga kom surrande genom den öppna dörren. 'Hvar är min Maja', frågade han, 'har ingen sett min Maja. Vi suto tillsamman på en blomma derute. Jag begaf mig bort, för att dricka litet mjölk; och då jag återkom, var Maja försvunnen. Har ingen af er sett henne?' En af de närvarande torkade sig om munnen och svarade: 'Smaka då på den här maten, hvad den är skön och välgörande! Der har du en bit. Åt den, så får du se, huru glad till sinnes du blir, och huru alla bekymmer fly. Gå sedan och sök din Maja'. 'Jag kan väl smaka litet', sade den andra, 'här äter man alltid godt'. Han åt, hvad han förmådde, flög sedan ned på bordet, för att se efter sin Maja; träffade Maja bredvid skeden, raglade intill henne, föll ned och dog». –

10

Så långt Hr Ahlqvist's utdrag. Skriften är redan i sin helhet till Finskan öfversatt och torde snart utkomma från trycket.

ENON OPETUKSIA LUONNON ASIOISTA ANTERO WARELIUKSELTA. 2 OSA. TURUSSA 1856.

20

Denna andra del af den väl kända skriften har förra delens förtjenster af en klar och ledig framställning och ett rent och vårdat språk. Man kan nog stundom tveka, huruvida allmogen skall kunna förstå alla dessa nybildade ord och rätt fatta deras betydelse. Men vid närmare betraktande finner man dem oftast så väl härledda och sammansatta, att med någon eftertanke saken redan genom ordets etymologi förklaras. Likväl torde man icke kunna frisäga Författaren från någon öfverdrifven håg att bilda egna ord och uttryck, äfven der förut antagna benämningar synes göra tillfyllest. Förf:s *Liudin*¹, nerf, förefaller t. ex. öfverflödigt i st. f. det i skrift och tal kända *Hermo*; likaså *Maasysi* i st. f. *Kivihili*, stenkol, m. m.

30

Valet af ämnen antyder, att denna del icke är den sista. Den innehåller: Kirjoista luonnon asioissa; Rautavedosta (magneten); Näkistä ja painajasta; Ilma-laivoista; Elämäkunnasta ja sen osakkeista; Kivettymistä ja maatumista (petrifikater o. fossilier); Maan sisuksesta; slutligen ett register öfver synonyma vetenskapliga termer. Vi vänta tredje häftet, emedan Förf. valt att i detta t. ex. hellre tala om luftballoner än om ångmaskiner och jernvägar. Om geologi för mindre bildade är vår tanke, att den är både angenämt sysselsättande och nyttig så långt den blott visar, att jorden måste före vår tid hafva undergått många revolutioner och att dessa ännu fortfara, ehuru i större skala först efter sekler märkbara. Men hvad förklaringarne öfver de tidigare vexlingarne ansåg, äro de till dato mer eller mindre snillrika gissningar. Isynnerhet är läran om de plötsliga våldsamma omstörtningarne dagliga rättelser underkastad.

40

Att beklaga är, att denna och dylika skrifter icke kunna fördes med större antal afbildningar. Förra delen hade några få trädsnitt i texten. I den närvarande finnes endast en stentryckt planche, upptagande sex illa gjorda djurbilder.

50

¹ Lönnrot har Liude.

SUOMALAISEN TALONPOJAN KOTILÄÄKÄRI. UUSI PARANNETTU LAITOS. PORVOOSSA 1856.

Första upplagan af denna nyttiga bok utkom redan 1838. Såsom titeln ger tillkänna och författaren, professor Lönnrot, i ett sex raders förord bekräftar, är denna nya upplaga af honom öfversedd och förbättrad. Den behöfver lika litet förordas som nyss förut nämnda skrift, emedan väl båda söka sig en väg till sina läsare. De, som vilja gagna allmogen och äro i tillfälle dertill, må blott göra för den bekant att den ena finnes till, och att den andra, som någon tid i bokhandeln saknats åter är tillgänglig. Läkareboken torde vara äfven ståndspersoner på landet välkommen, isynnerhet derföre, att den angifver ett antal enkla läkemedel ur det inhemska vextriket och sålunda ger dem anvisning att hålla dylika i beredskap både för påkommande eget behof och isynnerhet för den fattigare allmogens, som öfverallt i landet träget nog torde anlita dem. Bokens anvisningar i detta hänseende äro för hvar och en från läkare och aptek aflägsat boende af stort värde.

Lukemisia Nuorisolle. Ehuru vi helst undvika alla tidningsrevyer både för och emot, böra vi icke underlåta att rekommendera ifrågavarande blad hos alla dem, som nitälska för folkbildningen. Ungdomen i de bildade klasserna har stort förråd äfven af god läsning. För den Finska ungdomen finnes föga att läsa och detta till det mesta dåligt. En så verkligt omsorgsfullt vald och med synnerlig talang framställd läsning, som den bladet erbjuder, är derföre för denna ungdom en ovärderlig gåfva. De föräldrar, som förskaffa sig detsamma, skola snart i barnens förhöjda läslust och den väckelse till det goda, läsningen hos dem måste medföra, finna en riklig valuta för det ringa priset 92 kop. S:r. – Föräldrarna hafva sjelfva mycket att derur lära. Något gladare kunde dock bladet stundom vara.

J. V. S.

61 LITTERÄRA FÖRHÅLLANDEN I FRANKRIKE

Litteraturblad n:o 6, juni 1856

Det är ett gammalt ordspråk, att litteraturen är en spegelbild af samhällstillståndet. Om så förhåller sig – ty man får väl betvifla, att folkvisheten aldrig skulle misstaga sig – så borde man tro, att Frankrike är det land, som framför alla andra älskar konstitutionel frihet. Ingenstädes talar man om friheten med mera ifver, med mera saknad. Man får visserligen icke söka detta språk i dagbladen, ty de äro på befallning stumma. Men det nya i boklitteraturen, åtminstone de böcker, som läsas, genomgås nästan utan undantag af den frissinnigaste anda; och man kan icke tvifla, att det är denna anda, denna ton, som gör dessa skrifter säkra om framgång. Sådane äro *Souvenirs contemporains* af Willemain, *De l'Avenir politique de l'Angleterre* af Montalembert, en brochyr af Gasparin *Après la paix*, af hvilken flera upplagor utkommit inom få månader, och tvenne af samma tanke uppfyllda och till samma uppmärksamhet berättigade arbeten, *Histoire du Protectorat de Richard Cromwell et du Rétablissement des Stuart* af Guizot och *L'Angleterre au XVIII siècle* af en annan Ludvig Philip's f. d. minister Rémusat. Man finner af dessa exempel, att de besegrade från 1848 appellera till framtiden och äro långt ifrån att »öfvergifva sitt